

richtmakende
r).

teer nog eens
C. Veenhof is
eelingen dien-
voornaamste.
Drachten des-
il J.L.: feitelijk
e zonden der
C.H.T. De gang
zoönlijk moes-
ken over het
i 34-37. Een
gesproken, ook
hypothetisch,
e kerkeraads-
ingen, of „De
o scherpe af-
spreken wilde,
eld gedurende
ich permitteer-
mdat (volgens
ELIJKHEID is
volhardt, dat
om de zonde te
doen”. Con-
ten zijn door
IOMENTEELER
rik mij de
vraut” destijds
ite „over het
i Ds v. d. W.

ltoos een zeer
dan wanneer
Welke deze
enorde in
denen hier
de classis
waar zij ver-
een kerkelijke
eventieven
targelaten
en censuur
et gekend
erst beden-
reken niet
ats gevon-
de dingen

in classis, die
omdat h.i. de
weg bewan-
te erkennen,
hebben te er-
„De Heraut”
staf gebroken,
ds de kwestie
Mogen wij nu
de dagen van
vraut” destijds:
rdeelen of een
iet aan de
eraad op“

mer der week

Mr A. F. de
De rechts-
ke kerken
ak opgekomen
orstanders
even, alsof
en, in eeni-
nemen tot
beweging
d of ambts-
in den Kerke-
oor te brengen

vatting van
wordt dan met
urde kerkrecht,
nici (! K. S.)
er vroeger

een kerkelijke
argadering
l.... Al is de
genoemde ge-
verband, daar-
geleid, dat een
erkeraad er in
n uitspreken...
sis of Synode,
k (d.w.z. nadat
deld was) cen-
ternaad oproeg,
i maken en
....

minste be-
en, dat de
weigerde
te voeren...
d over bestaan,
Walcheren,
op niet on-
n het recht
erste instantie

oordeel uit te
len van ons
handhaven,
te moeten
lenis leidt ons
urt, synode van

36. Wat is het onderscheid tusschen de Wet en het Evangelie?

De Wet bevat het natuur-verbond (foedus naturale), in de schepping door God met de menschen aangegaan; d.i. (t'verband), dat den menschen van nature bekend is; en eischt van ons volmaakte gehoorzaamheid jegens God, en belooft aan wie haar metterdaad bewijzen het eeuwige leven, maar bedreigt met eeuwige straffen wie haar niet metterdaad bewijzen.

Het Evangelie evenwel bevat het verbond der genade; d.i. (het verbond), dat zich geenszins als van nature bekend voordoet; het wijst ons aan de vervulling in Christus van die gerechtigheid, die de Wet vordert, en de herstelling (van haar) in ons door den Geest van Christus; en belooft uit genade om Christus' wil, het eeuwige leven aan hen, die in Hem gelooven.

37. Leert het Evangelie dan, dat het verbond van Gods genade zich uitstrekt tot alle menschen?

Het roept wel allen tot dat verbond; maar alleen zij worden deelgenooten er van, die het omhelzen en bewaren, d.i. die met een waar geloof Christus, die hun wordt aangeboden, en Zijn weldaden aannemen.

38. Wat is het geloof?

Het is met beslistheid instemmen met het gansche Woord Gods, dat ons overgeleverd is, en een vast vertrouwen, waardoor ieder afzonderlijk vaststelt, dat hem door God vergeving der zonden, gerechtigheid en t'ewig leven, geschonken is, om niet, om de verdienste van Christus en door Hem; (welk vertrouwen) in de harten der uitverkorenen, door den Heiligen Geest, ontstoken, ons tot levende leden van Christus maakt en in ons verwekt de waarachtige liefde en aanroeping van God.

39. Welke is dan de hoofdsom der dingen, die ons het Evangelie voorstelt om te gelooven, opdat wij deelgenooten van het Goddelijk verbond mogen zijn?

Deze is vervat in de artikelen des geloofs of de Apostolische Geloofsbelijdenis.

40. Hoeveel hoofddeelen zijn daarbij (te onderscheiden)?

Drie. Het eerste van onze Schepping en Onderhouding; het tweede van onze verlossing; het derde van onze heiligmaking.

41. Wat is het eerste deel?

IK GELOOF IN GOD, DEN VADER, DEN ALMACHTIGE, SCHEPPER DES HEMELS EN DER AARDE.

42. Wie is God?

Hij is een eenig geestelijk wezen, redelijk, eeuwig, oneindig, onderscheiden van alle schepselen, waarachtig, goed, rechtvaardig, vlekkeloos rein, barmhartig, weldadig, vrijmachtig, bron en oorzaak van alle goed(en), van onmetelijke macht en wijsheid, Zich vertoornend over de zonden. Hij is de Eeuwige Vader, die den Zoon als Zijn Beeld van eeuwigheid gegenereerd heeft, en de Zoon, het Beeld des Vaders, met Hem eeuwig, en de Heilige Geest, die uitgaat van den Vader en den Zoon. Zóó is de Godheid geopenbaard door het waarachtige Woord en de Goddelijke getuigenissen. De eeuwige Vader met den Zoon en den Heiligen Geest heeft geschapen, bewaart en bestuurt door Zijn voorzienigheid, hemel en aarde en alle schepselen en vergadert Zich in het menschelek geslacht een eeuwige Kerk, om Zijns Zoons wil en door Hem, en is de Rechter van rechtvaardigen en onrechtvaardigen.

43. Daar er slechts één God is, waarom noemt gij den Vader, den Zoon en den Heiligen Geest?

Omdat God Zich alzoo in Zijn Woord en Goddelijke getuigenissen geopenbaard heeft, dat de eeuwige Vader en de Zoon en de Heilige Geest drie personen zijn, waarlijk door eigenschappen van elkander onderscheiden, en nochtans slechts één Goddelijk Wezen en één God, de Schepper van hemel en aarde, in Wien wij gedoopt worden en Dien wij moeten aanbidden.

44. Waarin komen Zij dan met elkaar overeen?

Eerstelijk, dat Zij een éénig wezen zijn en een éénig God. Daarna, dat zij in alle opzichten aan elkaar gelijk zijn in eeuwigheid, macht, majesteit, wijsheid en goedheid.

45. Waarin verschillen Zij echter van elkander?

De eeuwige Vader is de eerste persoon der Godheid, die van eeuwigheid den Zoon genereert; en alles goeds in alle schepselen uitwerkt door den Zoon en den H. Geest. De Zoon is de tweede persoon der Godheid, het Beeld, de Wijsheid en het Woord des Vaders, die van eeuwigheid door den Vader is gegenereerd, door Wien de Vader alles geschapen heeft en onderhoudt, die uit den schoot des Vaders gezonden is om het Evangelie bekend te maken, de menscheleke natuur aan te nemen en te worden Middelaar, Verlosser, Rechtvaardigmaker en Zaligmaker.

De Heilige Geest is de derde persoon van de Godheid, uitgaande van den Vader en den Zoon, die gezonden wordt om de harten der geloovenden in Christus te heiligen.

46. Wat is in God gelooven?

Het is met zekerheid vaststellen, dat deze eenige ware God, die Zich geopenbaard heeft in de Kerk, de Heere is van alle schepselen, zoodat Hij met het hoogste recht met hen doen kan, wat Hij maar wil; dat Hij echter ons alzóó wel wil, dat alles, wat tot ons heil strekt, door ons van Hem mag verwacht worden.

47. Waarom noemt gij Hem VADER?

Ten eerste, omdat Hij de eeuwige Vader is van onzen Heere Jezus Christus; ten tweede, omdat Hij de Vader is der geloovigen, die Hij in Christus (tot kinderen) heeft aangenomen.

48. Waarom DEN ALMACHTIGE?

Omdat Hij alles, wat Hij wil, kan en doet, in hemel en op aarde, alzoo dat er niets buiten Zijn wil en besluit geschiedt.

49. Wat beteekent het: in God, als den Vader en den Almachtige, te gelooven?

Het is: zeker te weten, dat Hij alles, wat tot onze zaligheid strekt, op de meest getrouwe en goedgunstige wijze, zoowel wil als kan tot stand brengen.

50. Waarom voegt gij erbij: DEN SCHEPPER DES HEMELS EN DER AARDE?

Omdat Hij alle andere dingen uit niet gemaakt heeft, en ze door Zijn tegenwoordigheid (= macht) onderhoudt en door Zijn voorzienigheid bestuurt, tot Zijn verheerlijking en tot heil der Zijnen.

51. Heeft Hij dan ook de kwade dingen geschapen?

Alles wat God geschapen heeft, was zeer goed, maar de duivelen en de menschen hebben zich moedwillig van God afgewend en zijn verdorven geworden.

52. Wat noemt gij Gods voorzienigheid?

Gods eeuwig, onveranderlijk, alwijs en zeer goed raadsbesluit, in overeenstemming waarmede alle dingen geschieden en tot verheerlijking van den Schepper bestid worden.

53. Moet men zeggen, dat ook de boosen door God geregeerd worden?

Door Zijn macht en raadsbesluit werkt Hij door hen uit, wat Hijzelf wil, zoodat zij zonder Zijn wil zich zelfs niet bewegen kunnen, maar door Zijn genade en Heiligen Geest maakt Hij hen niet heilig noch leidt Hij hen.

54. Is God dan geen oorzaak van de zonden, die zij begaan?

Geenszins. Want God kan ook door de allerslechtsten niets anders dan het beste en meest rechtvaardige tot stand brengen en uitvoeren.

Dat zijzelf echter zondigen, terwijl God door hen werkt wat goed is, daarvan is niet de oorzaak Gods goede wil en rechtvaardig oordeel, maar de verdorvenheid, die in henzelf kleeft en die zij uit eigen beweging over Zich gehaald hebben.

55. Wat beteekent het: te gelooven in den Schepper des hemels en der aarde?

Het is: verzeerd te zijn, niet slechts dat wij door God geschapen zijn, maar ook, dat wij door Hem gevoed en onderhouden worden met al het onse; dat alle dingen en alle schepselen zóó door Zijn hand gehouden en geregeerd worden, dat niets ons kan wedervaren dan wat naar Zijn goeden en voor ons heilzamen wil is.

R.

G. B.

LITERATUUR EN KUNST

Een historische roman.

Een Oud-Hollandsche Burgemeestersdochter, door Wouter van Riesen. — Uitg. v. Loghem Slaterus, Arnhem.

Trekken de boeken van Wouter van Riesen wel de aandacht die ze verdienen? We betwijfelen het. Het gaat er mee als met het werk van de gezusters Engelberts, (L. E. en Ignatia Lubeley), aan wier werk dat van Van Riesen zoo sterk verwant is. Het wordt door te weinigen gekend. Laat men zich afschrikken door den historischen roman, veronderstelt men een Bosboom-Toussaintsche langwijligheid? Het werk van Wouter van Riesen heeft deze eigenschappen wel allermint.

Het is een zeer rustig, beschaafd proza dat deze auteur schrijft. Zijn gegeven heeft hij, evenals in zijn vorige boeken, geput uit oude brieven en journaals. Ditmaal uit het „Journaal” van Constantijn Huygens den Zoon, secretaris van Prins Willem de derde. De ondertitel van zijn boek luidt: een liefdes-tragedie uit de zeventiende eeuw.

Wat een prachtige figuur is deze Oud-Hollandsche burgemeestersdochter Anna de Backer! Als kind reeds is ze de onvervaarde, militante strijdster voor het recht, als ze zich in jongenskleeren steekt om bij het beleg van Heusden haar stad te helpen verdedigen. Anna blijft zichzelf gelijk tot het eind toe, in heel haar bitteren strijd om recht te krijgen voor haar vaderloos kind.

In de veilige beslotenheid van het groote gezin groeit Anna op tot een klooeke jonge vrouw. Maar dan komt Floyd in haar leven, de mooipratende Engelsche officier, gelegerd in het Heusdensche garnizoen. Hij oefent een onverklaarbaren invloed uit op Anna. Ze heeft hem niet lief, maar hij weet de fiere Anna zoo ver te krijgen dat ze haar eer verliest. Floyd wordt overgeplaatst en verdwijnt. Maar in de kerkregisters van Heusden worden op 14 September 1688 Anna's vaderlooze tweelingen ingeschreven.

Geweldig grijpt deze gebeurtenis in in het gezin van den magistraat Backer. Anna's moeder en haar zuster Mieke steunen haar in alles. Het ééne kindje sterft al spoedig. En van nu af aan heeft Anna maar één doel: eerherstel zoeken voor haar kind dat is overgebleven.

Ze ontziet zich zelfs niet om naar Engeland over te steken, waar Floyd thans is in het gevolg van den Stadhouder-Koning. Met Mieke samen onderneemt ze den avontuurlijken tocht. De twee wilskrachtige meisjes komen in Engeland aan, na een vreeselijken overtocht. „Zwak, afgemat door de zeeziekte. Een dame stierf aan de kinderpokken; als door een wonder werd geen der anderen besmet, hoewel de nacht in den storm doorgebracht werd op matrassen, die over den kajuitsvloer gespreid lagen; allen dicht opeen en door elkaar”.

EVEN-PARKEEREN.

Het Evangelie van de enge poort.

„Gaaf in door de enge poort” heeft Jezus gezegd. (Matth. 7:13.) Ook dit waarachtige Woord Gods zullen wij onverzwakt laten staan. Neen, de Heiland heeft niet gezegd: Gaaf eens in uw leven in door de enge poort. Dan was het betrekkelijk gemakkelijk. Immers in dit geval kon men zijn gehoor — in en buiten de kerk — eenvoudig indeelen in bekeerden en onbekeerden (om van de bekeerders maar te zwijgen!). Was ik, naar eigen meening of naar het oordeel der liefde, onder de eerste categorie te rangschikken, wel, dan was het angstige van het evangelie af. Het angstige, maar ook de actualiteit. De prediking werd dan voor ons retrospectief en de vraag rijst dan licht op — ze is in deze beschouwing ook volkomen gemotiveerd — waarom men dit eigenlijk iederen Zondag tweemaal hooren moet? Maar deze opvatting, die weleens „de zware” genoemd wordt, is ontstellend licht. Neen, de Heere ziet, als Hij onze kerkgangen gadeslaat, niet een schip vol bekeerden en een gaanderij onbekeerden! Hij ziet ons allen zitten, van den preekstoel en de ouderlingenbank af tot de achterste bank van de gaanderij toe, als onbekeerden! Tot óns spreekt Hij: Gaaf in door de enge poort!

Hoewel het beeld van de enge poort op zichzelf genomen in meer dan één zin zou kunnen verklaard worden, schijnt uit het verband mij duidelijk, dat het hier gaat over het wandelen der geloovigen naar de Wet des Heeren. Christus had immers in de Bergrede de Wet doen schitteren in al haar schoonheid, Hij heeft het Godsrecht doen blinken boven het gewoonterecht. Hij heeft Zijn hoorders in de consciëntie gegrepen. Ondanks de trouwe Wetsprediking, in onze kerken gebruikelijk, zijn wij aan deze heilige woorden gewend. Wij hooren het jaar aan jaar: dat alle onkuisheid van God vervloekt is, of: God verbiedt niet alleen dat stelen en rooven hetwelk de overheid straft, maar met dat al zakt onze levenstoestand en verslordigt onze wandel op een bedenkelijke wijze. Als dan vraag 115 van den Catechismus komt met het bekende: waarom laat God ons dus scherpe lijn de Tien Geboden prediken? zouden wij kunnen antwoorden: opdat wij vromelijk er naar luisteren zouden, zeggende: jammer, dat wij daar niet naar leven kunnen en om voorts te wandelen zoo goed en zoo kwaad als dat uitkomt... Hoe is het mogelijk? Het is alleen mogelijk, omdat wij in de Wet God niet gehoord en gezien hebben. Omdat wij niet verstaan hebben dat achter de bekende vraag: waaruit kent gij uw ellende? een andere, diepere vraag ligt: Waaruit kent gij uw God? Uit Zijn heilige Wet! Wij hebben de Wet maar al te veel opgevat als een soort reglement waaraan wij niet meer onderworpen waren. Maar Christus komt tot ons en zegt: Gaaf in door de enge poort! De Heiland heeft ons geen weg gewezen, waarop een mensch zoo op zijn doolie gemakje zou kunnen zalig worden. Daar is soms een goedbedoelde evangelisatieprediking, die het ongeveer zoo voorstelt: Boeddha is streng, Confucius is streng, maar Jezus is o zoo soepel! O, doe toch nooit mee aan die platvloersche en God-onteerende voorstelling der genade! De Heiland heeft ons niet voor den duivel verlost, maar om Gode een heerlijk eigendom te zijn. Hij heeft ons voor het leven naar Gods Wet verlost. Niet alleen dat ons hart zich vereenigen moet met de belofte des evangelies. Tenzij ons hart zich vereenigt hebbe met den eisch der Wet, wij zullen in het Koninkrijk der hemelen geenszins ingaan.

De poort is eng... maar de uitnoodiging is ruim! De Heiland heeft geen borden opgericht: Verboden Toegang! Eigen Weg! Gevaarlijke helling! Hij roept: Gaaf in! Wie riep Hij? Ziet zo zitten: zeebonken, tollenaars, Galileesche Joden-van-de-derde-gaanderij! Wat een stelletje, armen, treurigen, blinden, hongerigen! Gaaf in! zegt de Gezegende Heiland. Hij staat er niet bij toe te zien: zie maar hoe gij dat klaarspeelt, maar Zijn Woord is met macht. Hij doet ons ingaan, gisteren, vandaag, morgen.

O, die breede weg, mijn broeder, dat is geen weg uit een andere stad, mijnen ver van u verwijderd, die breede weg staat ook in uw stratenplan. Ik zag u er gisteren nog op wandelen, zijn stof heeft vandaag weer mijn voeten bezoedeld.

Wie kan dan zalig worden?

Ik, ellendig mensch... danke God.

N. B.

Een bittere ontgoocheling wacht Anna en Mieke in Engeland. Al hun verzoek- en smeekschriften aan den Koning hebben niet het minste resultaat. Floyd is een dapper krijgsman; met zijn particulier gedrag kunnen zijn superieuren zich niet inlaten.

Na een lang verblijf in Engeland keeren de zusters terug naar Den Haag. Met haar vriendin Joffer van Dalen, begint Anna een modezaak. Ze

wil haar eigen brood verdienen voor zich en haar kind. Het leven heeft deze Oud-Hollandsche burgemeestersdochter diep gewond, maar niet er onder gekregen. Er zit iets in haar van den handelsgeest van de mannen uit haar geslacht. Ze voedt Mimi op tot een flinke vrouw. En ze blijft tot haar dood vechten om eer en recht.

De schrijver heeft zich zóó gewijd aan zijn hoofd-persoon dat we eigenlijk niet begrijpen kunnen waarom hij Anna ineens loslaat, om in de laatste hoofdstukken van zijn boek Mimi op den voorgrond te zetten. Hier is weer hetzelfde abrupte einde dat we ook in „De vruchteloze strijd” constateerden. Van Riesen's vorige roman. Heeft de schrijver over Anna's leven geen verdere gegevens meer gehad? We krijgen hiervan sterk den indruk. Aan het einde treedt Floyd nog even voor het voetlicht. Hij weet niet, dat de jonge vrouw, die hij lastig wil vallen, zijn eigen dochter is.

Wouter van Riesen heeft met buitengewoon veel kennis van zaken dit boek geschreven. Welk een grooten voor-arbeid vergt het schrijven van een dergelijk boek! De auteur heeft dit zeer serieus gedaan. Vooral de tekening van het milieu waarin Anna opgroeit is buitengewoon goed.

Toch ontkomen we niet aan de gedachte, dat de schrijver zijn gegeven te breed heeft uitgewerkt. We krijgen den indruk dat hij, gegrepen door het gegeven, een roman heeft moeten schrijven met een hoeveelheid materiaal, slechts toereikend voor een flinke novelle. Hij zag zich nu verplicht episodes breed uit te werken waar dit niet noodig was geweest.

We noemden zooveel het vorige boek van Wouter van Riesen: „De vruchteloze strijd”. Over dit boek, waarin zeer duidelijk de geest van Van Riesen's werk spreekt, gaven we bij de verschijning een uitgebreide bespreking. We ontkomen er niet aan, deze beide boeken met elkaar te vergelijken. En dan doet zich het wonderlijke verschijnsel voor dat Van Riesen's laatste werk, hoewel veel vlotter van taal en stijl, niet dien onuitwisbaren indruk nalaat dien we ontvingen bij het lezen van „De vruchteloze strijd”. In dit laatste boek bleef de historische achtergrond veel meer achtergrond, en traden de personen er fel uit naar voren. Daar waren ze zóózeer menschen van vleesch en bloed, dat we vergaten dat ze niet „modern” waren. Anna de Backer is een interessante figuur, maar we vergeten geen oogenblik, dat ze een figuur is uit een historischen roman. Van Riesen heeft zich minder „laten gaan” in dit laatste boek. Maar daardoor is het ook een weinig minder indringend, minder levenswarm geworden dan het vorige. Dit ligt ook min of meer in het verschil tusschen de beide gegevens. Hier had de schrijver niet zozeer de gelegenheid om de psychologische spanningen tusschen zijn figuren uit te werken als in zijn vorige boek.

Dit laatste neemt echter niet weg dat we „Een Oud-Hollandsche Burgemeestersdochter” met groot genoegen gelezen hebben. Wouter van Riesen heeft in dit boek weer bewezen een begaafd schrijver te zijn.

M. GR. GILHUIS—SMITSKAMP.

UIT HET POLITIEKE EN SOCIALE LEVEN

Over de „Rationalisatie-werkloosheid”.

Dat de rationalisatie, zooals die vooral in de laatste jaren toegepast is, werkloosheid veroorzaakt heeft, wordt door niemand ontkend. Tal van industrieën hebben arbeiders uitgestoot. Zoo bijvoorbeeld de kunstzijde-industrie, waar (tengevolge der rationalisatie) het aantal arbeiders in vrij korten tijd tot op een derde van de „oorspronkelijke bezetting” gedaald is, ondanks sterke vergrooing der productie. Zoo zijn er veel meer voorbeelden te noemen. Inderdaad het feit der uitstoot kan niet ontkend worden. Over de beteekenis daarvan loopen de meeningen echter uiteen.

Sommigen wijzen erop, dat zonder rationalisatie de werkloosheid (in ons land) nog grooter geweest zou zijn. De fabrieken hadden hun poorten moeten sluiten; alle arbeiders zouden ontslag hebben gekregen. Prof. Josephus Jitta heeft onlangs nog deze redeneering gebruikt om de gunstige werking van arbeidsbesparende maatregelen in de kunstzijde-industrie aan te toonen. Ook hier kunnen vele andere voorbeelden genoemd worden. De meeste industrieën, die voor export werken, — en zij hebben over het algemeen de sterkste arbeidersbezetting — konden zich slechts door aanzienlijke kostprijsverlaging handhaven.

Het feit, dat een land als het onze slechts door scherpe rationalisatie op de wereldmarkt kan blijven concurreren, verandert echter aan de bezwaren, die tegen de tegenwoordig toegepaste methodes gelden, maar weinig. Niemand die de momentele noodzakelijkheid van hooge tarieven en andere protectionistische maatregelen, erkent, is daarom reeds een principiële verdediger van dat systeem. Integendeel: men kan, ondanks die erkenning, van meening zijn, dat het stelsel op den duur groote schade zal veroorzaken. Zoo kan men

ook, al wordt toegegeven dat voor het oogenblik rationalisatie de eenige uitweg is, de moderne technische ontwikkeling nadeelig achten voor het oekonomisch leven als geheel. Al was het alleen maar, omdat zij het internationale ruilverkeer belemmert, omdat mede door haar werking de wereld in een groot aantal min of meer „zelfgenoegzame” gebieden is verdeeld.

Nemen we nog eens als voorbeeld de kunstzijde-industrie. Ongetwijfeld geeft zij aan vele handen werk, dwingen haar technische presaties bewondering af, heeft zij ook de ontwikkeling van andere industrieën bevordert (zoo die van de verfstoffen). Haar voortgang schijnt één groote zegetocht. Maar... in tot oordeelen bevoegde kringen vraagt men zich bezorgd af of deze evolutie den afzet van katoen niet zeer ongunstig beïnvloedt of spoedig zal beïnvloeden, of zij niet ellende in die gebieden zal veroorzaken, welke geheel van de katoenproductie of de katoenverwerking afhangen. Armoede, die voor het oekonomische leven der geheele wereld kwade gevolgen zal hebben. Die zorg is inderdaad gerechtvaardigd.

En tevens wordt de vraag gesteld — niet zonder reden — of het aanzienlijk toegenomen verbruik van kunstzijdestoffen voor den tusschenhandel en voor den consument wel altijd voordeel beteekende. Niet alleen om de (zeker in het verleden bestaande) kwaliteitsverschillen met de natuurlijke textielgrondstoffen, ook vanwege de overmatige expansie der vraag. Snelle veroudering (tengevolge van slijtage en van psychische reacties) van dit materiaal heeft soms groote schade berokkend. Een nauwkeurige analyse van verschillende takken van industrie, die tot grooten bloei zijn gekomen, ontdekt altijd nadeelig werkende factoren: sterke groei hier, maar vermindering van bedrijvigheid elders; kapitaalvermeerdering hier; kapitaalvernietiging op andere terreinen.

Het is heel gemakkelijk alleen aan de „credit-zijde” aandacht te schenken, te wijzen op de „vermeerdering van werkgelegenheid”, op de „toename der bedrijvigheid”, enzovoorts. Tegenover deze voordeelen staan echter in den regel ook groote nadeelen. Daarvan geeft de tegenwoordige tijd tal van bewijzen. De werkloosheid in menig land is het directe gevolg van bedrijvigheid elders.

In de tweede plaats wordt dikwijls betoogd, dat rationalisatie in verschillende fabrieken tot een zoo sterke toename der productie geleid heeft, dat de kwade gevolgen (ontslag van arbeiders) niet alleen verdwenen zijn, maar dat op den duur het totale aantal werknemers zelfs toenam. En men wijst o.a. op de industrieën, die zich met de fabricage van verkeers- en transportmiddelen bezighouden: de automobiellindustrie bijvoorbeeld.

De rationalisatie en mechanisatie, aldus het betoog, had hier een zeer sterke kostprijsverlaging tengevolge, maakte de vervaardiging van den modernen, goedkoopere wagen pas mogelijk. Daardoor konden zich velen een auto aanschaffen, die zich voorheen het genot daarvan moesten ontcogen. Door de aldus enorm toenemende vraag heeft de automobiellindustrie zich op grootsche wijze ontwikkeld, gaf zij het aanzien aan tal van neven-industrieën, kortom: schiep zij overal werkgelegenheid.

Ook deze redeneering is op zichzelf genomen juist. Men kan, den bedoelden tak van bedrijf bestudeerend, zich slechts verbazen. De enkele honderden arbeiders van voorheen groeiden tot honderdduizenden. Maar men lette ook hier op het complexe karakter dezer ontwikkeling.

De rationalisatie is niet de eenige oorzaak van den bloei der automobiellindustrie. Zij profiteerde in hooge mate van den goudstroom, die langs allerlei kanalen uit de bronnen der tropische gewesten naar de beschaaftde landen vloeide. Maar bovendien verminderde zij relatief (en soms absoluut) de consumptie van andere goederen. Wie, aangetrokken door den lageren prijs, zich een wagen aanschafte, moest dikwijls op andere uitgaven bezuinigen. Ook hier heeft de abnormaal toenemende vraag tot inkrimping der bedrijvigheid elders geleid. Tenslotte kan het beschikbare geld immers maar eenmaal worden uitgegeven. En zeker heeft vaak kapitaalvernietiging plaats gehad. De snelle wisseling der modellen; een aanlokkelijk afbetalingssysteem met zijn kwade consequenties, maakten de auto dikwijls veel duurder dan 't bedrag van den aankoopsprijs aangaf. Daardoor beleefde zelfs de auto-industrie nu en dan donkere tijden. Misschien zullen de schaduwzijden der bedoelde expansie in de toekomst nog duidelijker zichtbaar worden, b.v. in Duitschland. De „goedkope volkswagen” zal ongetwijfeld aftrek vinden; de middelen, die toegepast worden om den afzet te bevorderen, zullen hun uitwerking wel niet missen. Maar de arbeider, die zich dien wagen aanschafte, zal zijn 900 mark niet dubbel kunnen uitgeven; zijn verbruik van verschillende andere goederen of zijn cultureele uitgaven zullen zeker afnemen.

In de derde plaats hooren we het oordeel uitspreken, dat de tengevolge van rationalisatie en mechanisatie ontslagen arbeiders in andere takken van bedrijf werk zullen krijgen, omdat „kostprijs-

UIT DE HISTORIE

Prof. Dr. H. H. Kuyper over het karakter en de bevoegdheid der meerdere vergaderingen.

I.

Nu de discussie over de meerdere vergaderingen hun beteekenis, taak, macht, karakter enz. in onze kerken wordt gevoerd, is het noodzakelijk te luisteren naar allen, die ten aanzien van deze kwesties recht van meespreken hebben.

verlaging vergrooing der koopkracht beteekent”. Er vindt compensatie plaats, de werkgelegenheid wordt niet verminderd, maar verschoven of zelfs uitgebreid.

Ook dit oordeel wordt door talrijke ervaringen in 't verleden gesleund. Men denke maar aan de zooveel genoemde industrie. De theoretische redeneeringen, die het bedoelde oordeel ondersteunen, zijn zeer aantrekkelijk. Nemen we een voorbeeld:

Gesteld tengevolge van rationalisatie wordt de kostprijs der kleding met dertig procent vermindert. Wat wil dat zeggen? Op iedere tien gulden, die tot dusverre voor kleding uitgegeven werd, komen nu drie gulden „vrij”. Men kan nu of meer kleeren koopen voor hetzelfde geld, of voor die „drie gulden” zich andere goederen aanschaffen; bijvoorbeeld huishoudelijke artikelen. Dat heeft dus toename der productie tengevolge; er kunnen weer tal van arbeiders aan het werk worden gesteld; misschien zijn dat de in het kledingbedrijf oorspronkelijk ontslagen arbeiders, misschien zijn dat anderen; de „rationalisatie-werkloosheid” wordt in ieder geval vermindert.

Er geschiedt echter nog meer: de fabrieken, die rationalisatie-maatregelen nemen, brengen geld „aan het rollen”; zij moeten installaties koopen; daardoor neemt de bedrijvigheid in machine-industrieën toe; de metaalmarkt profiteert van de toenemende grondstoffen-vraag; de tusschenhandel verdient: het feit, dat de kledingindustrie kapitaal investeert, geld uitgeeft, bevordert de werkgelegenheid. Hier is het het bedrijf zelf, dat de pomp der geldcirculatie voedt. Inactief kapitaal wordt geactiveerd.

Zoo eenvoudig de theoretische redeneering is, zoo gecompliceerd is echter de werkelijkheid. Allerlei bedenkingen rijzen. Voor het vrijgekomen geld zullen misschien goederen gekocht worden, voor welker vervaardiging maar zeer weinig arbeiders noodig zijn. Misschien kunnen de fabrieken zonder dat zij één arbeider meer in dienst nemen hun productie vergrooten. Ook dat is tenslotte een voordeel, maar de werkgelegenheid wordt niet temin (althans den eersten tijd) op die wijze niet bevordert.

Er is echter nog meer.

Een belangrijk deel van het vrijgekomen geld, en zeker van het kapitaal, dat de industrie investeert, gaat naar het buitenland. Daar vinden arbeiders werk. De textielindustrie in ons land, die moderne weefgetouwen kocht, heeft aan talrijke Duitsche of Amerikaansche machine-arbeiders werk bezorgd, terwijl honderden hier (noodgedwongen) werden ontslagen. En vloeide dat geld nu maar terug, doordat het buitenland onze stapel-producten of afgewerkte artikelen in grootere hoeveelheden ging afnemen. Maar iedereen weet hoe de werkelijkheid is. Al het mogelijke moet worden gedaan om den uitvoer op het tegenwoordige „peil te houden”.

Vandaar den roep om industrialisatie. Zoo zouden belangrijke bedragen, wordt gezegd, die thans naar het buitenland vloeien en dus aan onze arbeiders niet (of voor een gering deel) ten goede komen, „behouden” blijven. Maar ook wanneer zelfs de schoonste plannen zouden slagen, zouden de moeilijkheden niet uit den weg genomen zijn. Immers industrialisatie eischt grooteren import van grondstoffen: weer vloeit een belangrijke hoeveelheid geld naar het buitenland. En tegenover de vermindering van den invoer van afgewerkte artikelen, zou waarschijnlijk ook een vermindering van uitvoer komen te staan.

De compensatietheorie zou slechts in een volmaakt afgesloten, „autarkisch” gebied gelden. Een gebied, waar bovendien de geldcirculatie nauwkeurig geregeld en beheerscht kon worden. Waar ook de massa van het geld door de circulatiesnelheid niet beïnvloed werd. Waar iedereen precies handelde, zooals de leiding het voorschreef. Kortom, in een fictieve samenleving. Want zelfs de landen, welke het krachtigst naar autarkie streven, voldoen niet aan alle genoemde voorwaarden. Zij zou waarschijnlijk ook gelden in een samenleving, waarin het ruilverkeer op geen enkele wijze belemmerd werd; waarin ieder land zich ten volle kon ontplooiën. Maar ook zulk een samenleving is denkbeeldig.

Aan haar is in den tegenwoordigen tijd geen grooter waarde toe te kennen dan aan de koopkrachttheorieën, waarmede het volk nu en dan blij gemaakt wordt.

Ondanks de ervaringen van het verleden.

A.

B. t. B.

Friesland
het pu
beste car
„De Her
precies
praktijk
wij moet
die vand
wij staar
ze niet g
vleesch
1. Ja, m
hopen we
zetten va
maar la
kwestie
steld wor
10. Zo
nog „
uitvoer
is. Hoe
toch al r
zijn, help
opdat zij
komen in
de klage
weten, al
ren. En
de hare r
tucht, als
getuchtig
bonden h
20. „De
nomen or
had moet
dienen te
voor het
30. Des
vergader
schoten w
rechtelijk
af. In „L
Middelbu
niet aans
van het b
toedracht
andere b
anderen
naar de p
gebrek an
40. De
conflict t
tijds, gaf
om zij m
sen; er l
tegenstell
publiceer
zij — v
classicale
50. Te
Kuyper d
nog weer

„Zoo
oordeel
niet jul
Classis
te kom
cinale S
dat De
toch v
der Cla
sluit z
gaat en
kerkers
Classis
de Clau
den? B
dit bes
Synode
verkla
gaderin
De Syn
XXXVI
zelfde
over de
ten der
kan mo
werpen
een l
gras,
ten pro
60. Mei
witten, d
W. —
„onrecht
maligen
daardoor
wat werk
bevordert
voor hers
pleit de
de belof
„ware” r
gen opge
70. De
wijsheids
plaatselij
Een teer
lekenen
geloof n
over „As
„Dracht
toenmaal
kerkrech
geschree
Dr v. Es
een class
Drachten
handel
dit „vrij
opmerkin